

УДК 811.111'42'38

Лосєва І. В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛЕКСИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ СЛОВА В ПОЛІТИЧНІЙ ПОЛЕМІЦІ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕДВИБОРЧОГО ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСУ США)

У статті запропоновано аналіз способів трансформації лексичного значення слова на матеріалі лексичного корпусу політичної полеміки Б. Обами та М. Ромні в період передвиборчої кампанії в США 2012 р. Виокремлено основні способи трансформації, серед яких конкретизація значення, генералізація значення, додавання й вилучення слова.

Ключові слова: трансформація, конкретизація, інтерпретація, генералізація, полеміка.

Лосєва И. В. Трансформация лексического значения слова в политической полемике (на материале предвыборного интернет-дискурса США). – Статья.

В статье представлен анализ способов трансформации лексического значения слова на материале лексического корпуса политической полемике Б. Обамы и М. Ромни в период предвыборной кампании в США 2012 г. Выделены основные способы трансформации, среди которых конкретизация значения, генерализация значения, добавление и удаление слова.

Ключевые слова: трансформация, конкретизация, интерпретация, генерализация, полемика.

Losieva I. V. Transformation of lexical meaning of the word in political debate (based on US on-line election discourse). – Article.

The article deals with the analysis of lexical transformation of a word based on the material of the lexical corpus of political debate between B. Obama and M. Romney during the 2012 election campaign. The main ways of transformation such as concretization, generalization, addition and subtraction are described.

Key words: transformation, concretization, interpretation, generalization, political debate.

Постановка проблеми. Способи трансформації лексичного значення слова не раз ставали предметом дослідження в галузі зіставного мовознавства та перекладознавства, проте вони вимагають подальшого вивчення. Тому в цій статті ставиться завдання проаналізувати основні способи трансформації лексичного значення слова на матеріалі окремих лексичних груп, зокрема лексичного корпусу політичної полеміки Б. Обами та М. Ромні в період передвиборчої кампанії в США 2012 р. Основна мета дослідження полягає у виокремленні й тлумаченні основних способів трансформації, які слугують цінним інструментом для правильної інтерпретації політичного повідомлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У науковій літературі досить широко висвітлене питання трансформації лексичного значення під час перекладу текстів різних жанрів (О.Л. Бурак [1], В.І. Карабан [2], В.Н. Комісаров [3] та ін.), однак задля правильного тлумачення детальнішого дослідження потребує питання трансформації лексичного значення слова в політичному дискурсі. Наша стаття є спробою заповнити цю прогалину, у чому й полягає новизна цього дослідження.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих наукових результатів. Під час перекладу текстів політичних промов виникає необхідність застосування лексичних трансформацій, під якими вчені розуміють закономірні заміни словникових відповідників у процесі перекладу, тобто різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їхніх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик з урахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу [2, с. 39]. Вони застосовуються, якщо словникові

відповідники в мові перекладу або відсутні, або адекватно не передають семантичні, стилістичні та прагматичні характеристики перекладу. Серед основних способів трансформації вчені виділяють конкретизацію значень, генералізацію значень, додавання й вилучення слова, цілісне переосмислення, смисловий розвиток, антонімічний переклад [1, с. 5–10; 2, с. 38–40; 3, с. 8–12].

Оскільки лексичний елемент перекладається не окремо, а в сукупності його контекстуальних зв'язків і функціональних характеристик, то знання словникових відповідників є недостатньою умовою для адекватного перекладу лексики, оскільки контекст часто диктує необхідність відхилення від словникових відповідників. Очевидним є те, що все різноманіття контекстів не можна зафіксувати в словнику, навіть на рівні словосполучень, тому одне з головних завдань – знайти конкретне значення слова чи словосполучення, яке відсутнє в словнику, але доречне в певному контексті. Саме лексична трансформація конкретизації значення, зумовлена розбіжностями у функційних характеристиках словникових відповідників лексичних елементів і традиціях мовлення, є важливою для розуміння контекстуального відповідника слова. В.І. Карабан дає таке визначення **конкретизації значення**: лексична трансформація, унаслідок якої слово (термін) ширшої семантики в оригіналі замінюється словом (терміном) вузької семантики [2, с. 39].

– “Democratic and Republican **administrations** invested in great projects that benefited everybody, from the workers who built them to the businesses that still use them today” (5).

– “I will not go back to the days when health insurance companies had unchecked **power** to cancel

your policy deny you coverage, or charge women differently from men" (5).

– “*As we move forward in this campaign and on to help lead **the nation** to better days, it is an honor to announce my running mate and the next Vice President of the United States: Paul Ryan*” (6).

У наведених фрагментах бачимо, що виокремлені слова мають дещо ширше значення й охоплюють більш масштабніші поняття та явища, аніж того потребує контекст, тобто лексеми **power**, **administrations** і **nation** українською мовою потребуватимуть конкретизації в тексті вужчими за значенням одиницями. Очевидним є те, що цей спосіб перекладу частіше застосовують тоді, коли перекладаються слова з дуже широким значенням. Зі слів широкої семантики, які функціонують у лексичному корпусі політичної полеміки кандидатів передвиборчих перегонів – Б. Обами та М. Ромні, можна виокремити такі: *entity, thing, unit, authority, power, deal, administration, government, reform, state, race*. Безумовно, потреба в конкретизації значень деяких слів зумовлена контекстуальними розбіжностями, відсутністю в мові відповідної лексичної одиниці широкої семантики.

Протилежною конкретизації значення є **генералізація** – лексична трансформація, що зводиться до зміни терміна вужчої семантики на термін ширшої семантики. Унаслідок генералізації слово з вужчим значенням замінюється в перекладі на слово із ширшим значенням, нерідко гіпонімом [2, с. 45].

– “*And so, in some ways, this is going to be **healthy** for our democracy. I think it's going to be a clarifying election about who we are and what we stand for*” (7).

– “*Together, we offered a final, proud salute to the **colors** under which more than a million of our fellow citizens fought – and several thousand gave their lives*” (8).

– “*These achievements are a testament to the courage, selflessness, and **teamwork** of America's Armed Forces. At a time when too many of our **institutions** have let us down, they exceed all expectations*” (8).

– “*We're part of the great **fellowship of democracies**. We speak the same language of freedom and justice, and the right of every person to live in peace*” (9).

Вираз **to be healthy** (*to show good health, not to be sick or injured*) слугує для опису доброго самопочуття й здоров'я, однак він використаний у фактурі політичної баталії, тому його тлумачення відповідно до контексту є звуженим, щоб адекватно змалювати стан демократії в країні.

Очевидно, йдеться про перезавантаження й цілковите оновлення демократії, надання «нового дихання» демократичним процесам розвитку держави. Під лексемою **colors** розуміються не просто

кольори, а прапор Сполучених Штатів, під яким відбувалася військова місія в Іраку; під лексемою **teamwork** розуміємо щось масштабніше й усеосяжніше, ніж просто робота в команді (злагожені дії збройних сил США); так само й лексема **institutions** називає не просто установи чи інституції, а цілі державні департаменти, які впроваджують зовнішню політику держави; за таким самим принципом лексична конструкція **fellowship of democracies** виходить за рамки свого семантичного значення, маючи на увазі не просто товариство чи братство, а міцний демократичний союз.

Отже, у рамках контексту значення виокремлених лексем не охоплює повного значення явища чи предмета, про який ідеться, тому правильна інтерпретація потребує трансформації лексичного значення. Застосування прийому генералізації зумовлене різними стилістичними нормами мов, відмінностями синтагматичної сполучуваності відповідників, скажімо, в англійській і українській мовах, а також розбіжностями в лексико-семантичних системах мов.

Ще одним способом трансформації лексичного значення є спосіб **додавання слова**. Для правильної інтерпретації необхідно враховувати соціокультурні особливості американської нації. У виступах американського президента часто йдеться про унікальність і могутність американської нації, а американський народ постає як той, що втілює в життя ідеї справедливості, освіченості й свободи. Це є досить знаковим саме для політичної риторики Барака Обами. Щоб підкреслити винятковість американської нації, доречно використовувати трансформацію додавання. Під час тлумачення політичної лексики виникає потреба в додаванні слова, що зумовлено компресією англійської мови. Суть цієї трансформації передає інша її назва – ампліфікація.

– “*... the UN has proposed a world conference on **food supplies***” (10).

– “*It was workers like you who led us westward. It was workers like you who pushed us skyward **It was your predecessors** who put down the hard hats and helped us defeat fascism*” (10).

– “*Most teachers work tirelessly, with modest pay, sometimes digging into their own pocket for **school supplies**- just to make a difference*” (8).

У першому фрагменті трансформацію додавання спостерігаємо в тлумаченні виразу **food supplies**, коли отримуємо український варіант перекладу «**забезпечення людства продовольчими ресурсами**», а під словосполученням **school supplies** розуміємо «**забезпечення приладдям, необхідним для навчального процесу**». У другому реченні, додавши означальний займенник **your** («це були саме ваші попередники»), ми наголошуємо на важливій ролі й особливості тих людей, про яких ідеться. У цьому разі, на нашу

думку, трансформація додавання сприяє додатковій експресивності політичного дискурсу в жанрі політичної полеміки. Власне, без таких трансформацій додавання адекватна інтерпретація значної кількості політичних термінів у мовленнєвих партях кандидатів має амбівалентний характер.

Ще один спосіб трансформації лексичного значення (*вилучення слова*) – явище, протилежне додаванню. Вилучаються семантично надлишкові елементи оригіналу, тобто ті елементи смислу, які дублюються в оригіналі або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої [1, с. 6]. Так, загальновідомим є явище паралелізму в англійській мові, смислова надмірність «парних синонімів». Для української мови таке явище нехарактерне.

– “*I want to acknowledge all the other presidents who are on stage for what they do each and every day on behalf of not just their members, but on behalf of all working people*” (10).

У перекладі виразу *each and every day* отримуємо *кожного дня* або *щодня*, отже, фіксуємо трансформацію вилучення задля уникнення тавтології.

У політичних текстах і промовах трапляються такі «парні синоніми»: *meters and bounds* – границі, межі; *null and void* – нульовий; той, який не має сили. Вилучення одного з членів такої тавтологічної пари дає змогу не лише скоротити текст, але й не відступати від норм української мови. Тут головне – помітити зайвий семантичний компонент. Водночас зауважимо, що під час виголошення промов Б. Обама та М. Ромні зазвичай застосовують повтор – анафору, тобто фігуру додавання, що полягає в повторі початкових частин суміжних речень:

– “*It’s an America that says - or it’s a vision that says that America is about looking out for yourself, not for other people. It’s an America that denies something like climate change, rejects it*” (7).

– “*If you’re willing to work hard, you should be able to find a good job. If you’re willing to meet your responsibilities, you should be able to own a home, maybe start a business*” (11).

– “*What does it say about a president’s policies when he has to use a cartoon character rather than real people to justify his record? What does it say about the fiction of old liberalism to insist that good jobs and good schools and good wages will result from policies that have failed us, time and again?*” (12).

– “*I see an America where free enterprise is nurtured and celebrated, not attacked, because freedom and free enterprise is what creates jobs, not government. I see an America with a growing middle class, with rising standards of living*” (13).

У наведеному прикладі багаторазове повторення фрази саме собою привертає увагу слухача до повідомлення, сприяє експресивності, виконує маніпулятивну функцію та сприяє досягненню бажаного ефекту.

Спостерігаємо, що часто під час перекладу англійською слова певної частини мови отримуємо відповідне слово тієї ж частини мови. Але така однозначність часто порушується. Іменник, наприклад, може замінюватися дієсловом чи прикметником, а прикметник – іменником. Такі заміни є звичайними й можуть застосовуватися майже до всіх частин мови. Але ці випадки трансформації дослідники не вважають суто лексичними, називаючи їх лексико-граматичною трансформацією. Цей спосіб заміни частин мови здебільшого застосовується, коли переклад такою ж частиною мови міг би призвести до порушення граматичних норм мови перекладу. У політичному дискурсі розрізняють такі заміни:

– заміна іменника дієсловом: *acts as a check* – *контролювати*;

– заміна прикметника іменником: *the American Government* – *уряд Америки*;

– заміна інфінітива іменником: *to fund the program to establish* – *профінансувати програму створення*;

– заміна іменника прикметником: *local authority* – *місцева влада*; *state system* – *державна система* [2].

Для тлумачення політичних реалій використовуємо *транскрипцію* й *транслітерацію* як ще один спосіб трансформації. Слова-реалії – це лексичні елементи, що позначають етноспецифічні поняття (поняття, притаманні одній культурі). Вони вважаються безеквівалентною лексикою доти, доки в мові перекладу не утвердиться відповідний словниковий еквівалент [3, с. 4].

Загалом до суспільно-політичних реалій мовознавці відносять ті, що позначають адміністративний устрій, органи влади (Сенат, Генеральна Асамблея), політичні партії та соціальні рухи, політичних діячів, громадські установи [4, с. 93]. Серед тих, якими послуговуються учасники передвиборчих перегонів Б. Обама та М. Ромні, натрапляємо на такі приклади: *Senate* – Сенат, *Congress* – Конгрес, *Congressman* – конгресмен, *Congresswoman* – конгресвумен, *impeachment* – імпічмент, *speaker* – спікер, *default* – дефолт, *debate* – дебати, *electorate* – електорат, *promotion* – промоушн, *holding* – холдинг, *dress code* – дрес-код.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Задля адекватного сприйняття американського політичного дискурсу важливими є лінгвокультурологічні особливості американської риторики. Ігнорування соціокультурних особливостей може призвести до втрати ідеї, яку хотів виразити політик-проловець. Тому, щоб досягти адекватності в перекладі, необхідно звертатися до трансформацій, які є цінним інструментом правильного й недвозначного інтерпретування політичного повідомлення.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні й аналізі інших способів трансформації лексичного значення слова в по-

літичній полеміці (експлікація, модуляція, антонімічний переклад, перестановка слова, калькування).

Література

1. Бурак О.Л. Перевод и межкультурная коммуникация. Этап 1 : Уровень слова / О.Л. Бурак. – М. : Р. Валент, 2002. – 152 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової й технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі / В.І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 303 с.
3. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода / В.Н. Комиссаров. – М. : Издательство ЛКИ, 2007. – 176 с.
4. Крупнов В.Н. Курс перевода. Английский язык : общественно-политическая лексика / В.Н. Крупнов. – М. : Международные отношения, 1979. – 231 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

5. Obamas-speech [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ibtimes.com/state-union-2012-obamas-speech-full-text-400180>.
6. Romney M. Remarks Introducing Representative Paul Ryan as the 2012 Republican Vice Presidential Nominee in Norfolk, Virginia (August 11, 2012) / Online by Gerhard Peters and John T. Woolley // The American Presidency Project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=101715>.
7. Remarks by the President at Campaign Event [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/03/30/remarks-president-campaign-event>.
8. President Obama's State of the Union Speech 2012, An America Built to Last, as prepared for delivery on Jan. 24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ibtimes.com/state-union-2012-obamas-speech-full-text-400180>.
9. Mitt Romney's Policy Speech in Jerusalem [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mittromneycentral.com/speeches/2012-speeches/072912-mitt-romney-policy-speech-in-jerusalem>.
10. Remarks by the President at building and construction trades department conference [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/04/30/remarks-president-building-and-construction-trades-department-conference>Remarks by the President at the Building and Construction Trades Department Conference.
11. Remarks by the President at Campaign Event [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/05/23/remarks-president-campaign-event>Remarks by the President at Campaign Event.
12. Romney M. Remarks in Lansing, Michigan: A New Course for America (May 8, 2012) / Online by Gerhard Peters and John T. Woolley // The American Presidency Project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=101161>.
13. Romney M. Remarks in Stratham, New Hampshire (June 15, 2012) / Online by Gerhard Peters and John T. Woolley // The American Presidency Project [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=101164>.